

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРТЕПІАННІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Травкіна Наталія Михайлівна
концертмейстер

Борисенко Наталія Сергіївна

викладач
Кафедра мистецької освіти
Житомирський державний університет ім. Івана Франка, Україна

Анотація. У статті розглянуто особливості реалізації компетентнісного підходу у фортепіанній підготовці здобувачів мистецької освіти. Проаналізовано структуру професійної компетентності піаніста та визначено педагогічні умови її формування. Обґрунтовано значення компетентнісного підходу для розвитку творчої самостійності та професійної мобільності майбутніх музикантів.

Ключові слова: компетентнісний підхід, фортепіанна підготовка, мистецька освіта, професійна компетентність піаніста, виконавська діяльність.

Введення. Сучасна система мистецької освіти орієнтується на підготовку фахівця нового типу – творчого, мобільного, здатного до саморозвитку та професійної адаптації в умовах динамічного культурного простору. У цьому контексті особливої актуальності набуває компетентнісний підхід, який передбачає не лише засвоєння знань і формування навичок, а й розвиток здатності застосовувати їх у різних професійних ситуаціях.

Фортепіанна підготовка традиційно базувалася на формуванні технічної майстерності та інтерпретаційних умінь. Проте сучасні освітні трансформації вимагають переосмислення її змісту з позицій компетентнісної парадигми, де у центрі уваги перебуває цілісна професійна компетентність піаніста.

Мета та задачі дослідження. Дослідити сутність компетентнісного підходу у фортепіанній підготовці здобувачів мистецької освіти. Проаналізувати структуру професійної компетентності піаніста. Визначити педагогічні умови ефективного реалізації компетентнісного підходу в процесі фортепіанного навчання у вищій школі.

Результати дослідження і їх обговорення. На сьогоднішній день професійна компетентність піаніста розглядається як інтегративна якість особистості, що формується в процесі системної фортепіанної підготовки та виявляється у здатності ефективно здійснювати різні види музично-виконавської діяльності [3].

Структура професійної компетентності піаніста має багаторівневий характер і включає наступні взаємопов'язані складники:

Виконавсько-технічна компетентність – становить базис професійної діяльності піаніста. Вона охоплює систему сформованих рухово-координаційних навичок, що забезпечують художньо доцільне втілення музичного тексту. До її

структури входять:

- розвиток піаністичного апарату (гнучкість, координація, незалежність пальців, контроль м'язового тону);
- володіння різними видами техніки (гама-пасажна, акордна, октавна, поліфонічна, трельна тощо);
- артикуляційна диференціація;
- володіння педалізацією як засобом темброво-акустичної організації звучання;
- ритмічна стабільність і метроритмічна свобода.

У межах компетентнісного підходу техніка не розглядається як самоціль, а як інструмент реалізації художнього задуму. Тому формування технічної компетентності має здійснюватися в тісному зв'язку з інтерпретаційними завданнями [4].

Художньо-інтерпретаційна компетентність – відображає здатність піаніста до осмисленого прочитання музичного тексту та створення цілісного художнього образу. Вона включає:

- знання стилевих особливостей музики різних епох;
- розуміння жанрової специфіки твору;
- вміння розкривати драматургію музичної форми;
- здатність до варіативності інтерпретаційних рішень;
- формування індивідуального виконавського почерку.

Особливої ваги набуває баланс між авторською достовірністю та творчою свободою виконавця. Компетентнісний підхід передбачає розвиток самостійності інтерпретаційного мислення, а не копіювання усталених виконавських моделей [4].

Аналітико-інтелектуальна компетентність. Цей компонент пов'язаний із глибоким розумінням структури музичного твору. Він включає:

- навички гармонічного, формо-структурного та фактурного аналізу;
- виявлення тематичних зв'язків і принципів розвитку;
- здатність співвідносити виконавські засоби з композиційною логікою твору;
- інтеграцію знань з історії музики, теорії, стилістики.

Аналітична компетентність забезпечує усвідомленість виконавського процесу та підвищує якість художньої інтерпретації [5].

Професійна діяльність піаніста має виражений комунікативний характер. *Комунікативна компетентність* охоплює:

- сценічну взаємодію з аудиторією;
- здатність до ансамблевої співпраці;
- навички невербальної комунікації (жести, міміка, дихання);
- педагогічну комунікацію (для майбутніх викладачів).

У процесі ансамблевого музикування особливої важливості набуває здатність до слухової взаємодії, гнучкого реагування на партнерів, узгодження темпу, динаміки та фразування [1].

Рефлексивно-оцінна компетентність – забезпечує здатність піаніста до самоконтролю та професійного зростання. Вона передбачає:

- самоаналіз виконання;
- адекватну самооцінку;
- корекцію технічних та інтерпретаційних недоліків;
- здатність до критичного осмислення власного досвіду;
- готовність до постійного самовдосконалення.

Розвинена рефлексія сприяє формуванню внутрішньої професійної автономії та відповідальності за результат творчої діяльності [1].

Ціннісно-мотиваційний компонент. Професійна компетентність піаніста неможлива без сформованої системи художніх цінностей і стійкої внутрішньої мотивації. Цей компонент включає:

- усвідомлення соціальної значущості музичного мистецтва;
- потребу у творчій самореалізації;
- емоційну чутливість до художнього змісту;
- відповідальність за якість виконавського результату.

Саме ціннісна основа забезпечує внутрішню цілісність професійної діяльності та її гуманістичну спрямованість [5].

Отже, структура професійної компетентності піаніста має комплексний характер і включає виконавсько-технічний, художньо-інтерпретаційний, аналітичний, комунікативний, рефлексивний та ціннісно-мотиваційний компоненти. Їх взаємодія забезпечує цілісність професійного становлення здобувача мистецької освіти. У межах компетентнісного підходу ключовим стає не ізольований розвиток окремих навичок, а їх інтеграція в систему професійно значущих умінь, що дозволяють піаністові реалізувати себе як виконавця, ансамбліста, концертмейстера та педагога.

Реалізація компетентнісного підходу у фортепіанній підготовці здобувачів мистецької освіти потребує цілеспрямованого створення комплексу педагогічних умов, що забезпечують інтеграцію знань, умінь, досвіду творчої діяльності та ціннісних орієнтацій у цілісну систему професійної компетентності.

Педагогічні умови розглядаються як сукупність організаційних, змістових і методичних чинників, що сприяють ефективному формуванню професійно значущих компетентностей майбутнього піаніста. Це:

Інтеграція теоретичної та виконавської підготовки. Однією з ключових умов є органічне поєднання теоретичних знань із практикою виконавства. У традиційній моделі навчання дисципліни теоретичного циклу (гармонія, аналіз форм, історія музики) часто функціонують ізольовано від фортепіанного класу. Компетентнісний підхід передбачає їх інтеграцію в єдиний освітній простір. Практична реалізація цієї умови може здійснюватися через:

- застосування елементів структурного та стильового аналізу безпосередньо під час роботи над твором;
- обґрунтування інтерпретаційних рішень із позицій історико-стильового контексту;
- залучення міждисциплінарних зв'язків для глибшого осмислення музичного тексту.

Така інтеграція формує аналітичну компетентність та забезпечує усвідомленість виконавської діяльності [2].

Проблемно-творчий характер навчального процесу. Компетентнісний підхід орієнтує освітній процес на активізацію творчої ініціативи здобувачів. У фортепіанній підготовці це означає перехід від репродуктивного засвоєння виконавських моделей до самостійного пошуку художніх рішень. Проблемно-творчий характер навчання реалізується через:

- постановку інтерпретаційних завдань відкритого типу;
- порівняльний аналіз різних виконавських версій;
- моделювання альтернативних темпоритмічних та динамічних концепцій;
- залучення студентів до самостійного добору репертуару.

Такі форми роботи сприяють розвитку художньо-інтерпретаційної компетентності та формуванню індивідуального виконавського мислення [6].

Формування рефлексивної культури здобувачів. Важливою умовою реалізації компетентнісного підходу є розвиток рефлексії як механізму професійного самовдосконалення. Рефлексивна культура формується через:

- систематичний самоаналіз виконання;
- використання аудіо- та відеофіксації занять і концертів;
- ведення індивідуального творчого щоденника;
- обговорення інтерпретаційних рішень у форматі діалогу «викладач – студент».

Рефлексія забезпечує усвідомлення власних технічних та художніх досягнень і сприяє формуванню внутрішньої професійної автономії [2].

Організація системної концертної та ансамблевої практики. Сценічна діяльність є невід'ємним середовищем формування професійної компетентності піаніста. Регулярна участь у концертах, академконцертах, конкурсах та ансамблевих проєктах сприяє:

- розвитку сценічної витримки;
- формуванню комунікативної компетентності;
- удосконаленню навичок партнерської взаємодії;
- набуттю досвіду професійної відповідальності.

Саме в умовах публічного виконання відбувається інтеграція всіх компонентів компетентності – технічного, інтерпретаційного, комунікативного та рефлексивного [6].

Індивідуалізація навчання. Фортепіанна підготовка традиційно має індивідуальний характер, проте компетентнісний підхід поглиблює цей аспект, орієнтуючи викладача на врахування:

- типу музичного мислення студента;
- психофізіологічних особливостей;
- рівня виконавського досвіду;
- професійної спрямованості (соліст, ансамбліст, майбутній педагог).

Індивідуалізація забезпечує оптимальний темп розвитку та сприяє формуванню стійкої внутрішньої мотивації до професійного зростання [2].

Формування ціннісно-мотиваційного середовища. Компетентнісний підхід

передбачає не лише розвиток умінь, а й формування системи художніх і професійних цінностей. Педагогічно доцільним є створення творчого середовища, що:

- стимулює інтерес до різних музичних стилів;
- підтримує ініціативність;
- сприяє культурній самоідентифікації;
- формує відповідальність за якість виконавського результату.

Викладач у цьому контексті виступає не лише носієм знань, а й модератором професійного становлення особистості [6].

Отже, реалізація компетентнісного підходу у фортепіанній підготовці передбачає створення системи педагогічних умов, що забезпечують інтегративний розвиток особистості майбутнього піаніста. Йдеться про поєднання теорії та практики, проблемно-творчий характер навчання, розвиток рефлексії, активну концертну практику, індивідуалізацію освітнього процесу та формування ціннісно-мотиваційного середовища. Комплексна реалізація зазначених умов сприяє переходу від традиційної моделі передачі виконавських навичок до моделі формування цілісної професійної компетентності здобувача мистецької освіти.

Висновки. У підсумку відзначимо, що компетентнісний підхід у фортепіанній підготовці здобувачів мистецької освіти спрямований на формування цілісної професійної компетентності піаніста як інтегративної системи виконавсько-технічних, художньо-інтерпретаційних, аналітичних, комунікативних, рефлексивних та ціннісно-мотиваційних складників. Доведено, що ефективність такого підходу забезпечується створенням комплексу педагогічних умов, серед яких особливе значення мають інтеграція теоретичної та виконавської підготовки, проблемно-творчий характер навчального процесу, формування рефлексивної культури студентів, системна концертна й ансамблева практика, індивідуалізація навчання та формування ціннісно-мотиваційного освітнього середовища. Реалізація цих умов сприяє розвитку творчої самостійності, професійної мобільності та здатності майбутнього піаніста ефективно реалізовувати себе у різних видах музично-виконавської та педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Карташова Ж.Ю. Компетентнісно орієнтований підхід до підготовки вчителя музичного мистецтва: проблеми теорії та практики / Ж.Ю. Карташова, М.В. Кузів // Інноваційна педагогіка. – 2021. – Вип. 38. – С.144-147.
2. Мельник Х. П. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами цифрових технологій / Х.П. Мельник // International Science Journal of Education & Linguistics. – 2025. – № 4. – С. 20-26.
3. Новосядла І. Компетентнісний підхід в інструментально-виконавській підготовці майбутніх вчителів музики / І. Новосядла // SWorldJournal. – 2022. – № 6(11). – С. 86-88.

4. Хаосюань Лі. Сутність та структура музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки / Лі Хаосюань // Південноукраїнські мистецькі студії. – 2025. – №3. – С. 56-61
5. Lennon M. Instrumental and vocal teacher education: competences, roles and curricula / M. Lennon, G. Reed // Music Education Research. – 2012. – № 14. – P. 285-308.
6. Wei Z. Competence approach to professional training of future teachers of music as a priority of modern art education / Z. Wei // Innovative Solution in Modern Science. – 2021. – № 48. – P. 116-137